

6. Кузьмін О., Комарницький І. Нова парадигма оцінювання інвестиційної привабливості регіонів: від конкретного до загального // *Регіональна економіка*. – 2002. – № 4. – С. 36–44.
7. Павлов В. І., Лукін С. О. Економічний потенціал регіону: діагностика та реалізація: Монографія. – Луцьк: Надстир'я. – 2002. – 160 с.
8. Сталинская Е. Оценка инвестиционной привлекательности регионов Украины // *Економіст*. – 2003. – № 9. – С. 68–69.
9. Україна у цифрах у 2000 році: Коротк. статист. довідник / Держкомстат України. – К.: Техніка, 2001. – 262 с.
10. Україна у цифрах у 2001 році: Коротк. статист. довідник / Держкомстат України. – К.: Техніка, 2002. – 256 с.
11. Шульгин В. Инвестиционная конкурентоспособность регионов // *Маркетинг*. – 2002. – № 1. – С. 106–112.

Адреса для листування:

43023 Луцьк, вул. Конякіна, 146/94.

Статтю подано до редколегії
16.01.2004 р.

УДК 332.135(438):339.92:061.1ЄС

О. Б. Равриш – студентка 5 курсу факультету міжнародних відносин Волинського державного університету імені Лесі Українки;
С. В. Федонюк – кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Волинського державного університету імені Лесі Українки

Проблеми і перспективи ринкової інтеграції Польщі та Європейського Союзу

Роботу виконано на кафедрі міжнародної інформації факультету міжнародних відносин ВДУ ім. Лесі Українки

Розглянуто особливості переміщення товарів, послуг, робочої сили і капіталу між Польщею та країнами – членами Європейського Союзу. Проаналізовано перспективи та наслідки інтеграції польської економіки у ЄС.

Ключові слова: інтеграція, Європейський Союз, Польща, спільний ринок.

Rawrysh O. B., Fedonyuk S. V. Problems and perspectives of market integration of Poland and European Union. The peculiarities of transference of goods, services, labor power and capital between Poland and European Union are considered. The perspectives and consequences of integration of Polish economy with EU are analyzed.

Key words: integration, European Union, Poland, common market.

На сучасному етапі ЄС переживає важливий момент свого існування. Закладається основа нової архітектури Європи, пов'язана зі вступом в Євросоюз нових членів. Для Польщі, яка вже в травні цього року стане членом ЄС, актуальним є питання сучасного стану і перспектив адаптації її економіки до умов єдиного ринку. В цьому контексті важливо розглянути існуючі умови вільного руху товарів і послуг, погодження про переміщення робочої сили, а також проаналізувати вигоди та втрати від інтеграції.

Дослідженням проблем інтеграції Польщі в ЄС займаються такі польські науковці, як А. Лазовський, А. Лішанський, М. Сирек, Я. Качурба, Я. Рушковський та інші. Їхні теоретичні доробки, на які спирається стаття, присвячені аналізу головних проблем інтеграції польської економіки в ЄС.

Головним завданням є узагальнення існуючих досліджень щодо сучасного стану та перспектив ринкової інтеграції Польщі та Євросоюзу.

Спочатку розглянемо ситуацію у сфері узгодження принципів вільного руху товарів, послуг, робочої сили і капіталу.

Що стосується Польщі, то жодна з торговельних пільг не використовується повністю щодо польських товарів. Дотепер поміж Польщею та державами – членами ЄС існують митні кордони, а також використовуються інші торговельні обмеження.

Згідно з існуючим станом *acquis* у сфері вільного переміщення товарів Польща повинна дотримуватися кількох десятків загальних актів найвищого рівня. Включно з доповненнями їх кількість досягає 250. Окрім цього, існують численні інструкції нижчого рівня. В сумі ця частина союзного доробку, що представлена в Польщі, налічує близько 10000 сторінок. Для Європейської Унії характерна швидка модернізація продукції, впровадження цілком нових продуктів та технологій, тому всі акти підлягають динамічним змінам, відслідковування яких є для товаровиробників однією з найголовніших умов їх ринкового благополуччя і навіть існування [2, 20].

Відповідно до положень Європейської угоди (угоди про асоціацію між Польщею та ЄС) обидві сторони створили зону вільної торгівлі. Згідно з упрощенням принципу *stand-still* обидві сторони не можуть впроваджувати портові чи інші плати зі схожими результатами (наслідками), підвищувати існуючі чи встановлювати нові кількісні обмеження в імпорті чи експорті або впроваджувати інші заходи подібного характеру.

Згідно зі ст. 26 Угоди сторони утримуються від застосування засобів або практик внутрішнього фіскального характеру, що могли б призвести (безпосередньо чи опосередковано) до будь-якої дискримінації між продуктами обох сторін. Додатково сторони зобов'язалися відповідно пристосувати торговельні монополії так, щоб було усунуто всяку дискримінацію між фізичними та юридичними особами в умовах купівлі та продажу товарів.

У визначених ситуаціях, однак, передбачено можливість упровадження надзвичайних охоронних засобів.

Стосунки у сфері обміну послугами між Співтовариством і Польщею також регулює Європейська угода, підписана в 1991 р. і впроваджена 1 лютого 1994 р. Відповідні постанови містяться в ст. 55–57. Вони зобов'язують сторони поступово впроваджувати юридичні рішення щодо уможливлення надання послуг між економічними суб'єктами, які походять із Польщі чи ЄС, без потреби утворення підприємств у державі, де ці послуги надаються. Особливо це необхідно в ситуаціях, коли утворення нової фірми економічно не виправдане.

Згідно зі ст. 55 надання послуг означає, що її виконавець сплачує податки у своїй державі, а в місці її надання перебуває тимчасово. Ця діяльність не підлягає обов'язковим вимогам місцевого ринку праці. Тому не виникає залежності між утворенням підприємства і трудовими відносинами. Сторони угоди домовилися, що разом із процесом лібералізації послуг дозволяється тимчасове перебування осіб, що надають послуги, або основного персоналу, залученого до роботи відповідним підприємством. Стосовно фінансових послуг сторони мають "вільні руки", якщо йдеться про прийняття обов'язкових засобів для реалізації власної фінансової політики або з метою захисту інвесторів, депозиторів, власників полісів чи осіб, які мають довіреності, з метою забезпечення стабільності фінансової системи [4].

До кінця перехідного періоду (2004 р.) Польща зберігає право охорони своїх інтересів у галузі накопичення державної власності, що є предметом приватизації. Насамперед тут йдеться про власність, використання, продаж і оренду нерухомості, трансакційні операції і посередництво в торгівлі нерухомістю, а також природними ресурсами і пов'язаною з ними діяльністю; юридичні послуги.

Послуги в галузі сухопутного, морського і повітряного транспорту (ст. 56–57 договору) розглядаються як господарська діяльність, що підлягає асиміляції з транспортною політикою Співтовариства. У зв'язку з цим Польща зобов'язалася пристосувати своє законодавство до положень та правил політики ЄС [5, 15].

Вступ Польщі до Європейського Союзу принесе відчутну користь фірмам, що надають послуги. Проте, незважаючи на позитивні моменти процесу впровадження постанов, які стосуються вільного надання послуг, їх лібералізація проходить по-різному в конкретних галузях цієї діяльності.

Для посилення конкуренції підприємств та динаміки процесу інтеграції польської економіки з ЄС велике значення має лібералізація обігу капіталу. Ріст конкуренції на фінансовому ринку може дати позитивні ефекти для польських підприємств, які досі не мали доступу до дешевих закордонних капіталів. Особливий шанс польські підприємства отримають від напливу фондів високого ризику (*venture capital*). До основних сфер діяльності цих фондів належить фінансове інвестування молодих інноваційних підприємств.

Входження Польщі до структури ЄС також означатиме пристосування юридичної регуляції, пов'язаної з охороною конкуренції та запобіганням монополістичній діяльності.

До цього часу Польща впровадила велику кількість юридичних норм для охорони конкуренції та правил, що стосуються функціонування суспільних замовлень на зразок держав-членів. Польським підприємствам надається можливість брати участь у торгах на суспільні замовлення на території ЄС, де цей сектор в економіці належить до секторів з високим потенціалом.

Аналіз втрат та вигод від інтеграції в галузі послуг насамперед повинен враховувати сектор ринкових послуг. У сфері неринкових послуг (оборона, освіта, охорона здоров'я, пенсійна система) безпосередній вплив інтеграції буде малим. Посередній ефект може виникнути з прийняттям союзних юридичних норм і пристосувань у системі освіти. Якщо йдеться про ринкові послуги (до них у ЄС належать: транспорт, туризм, банківська система, дистрибуторські, комунікаційні та інші послуги), аналіз втрат та прибутків повинен передбачати ефекти, пов'язані з виходом на арену міжнародної конкуренції також тих секторів польської економіки, що до цього часу були закриті (телекомунікація, банківські послуги і страхування, авіатранспорт). У випадку фінансової нестабільності і при недостатній реструктуризації частина з них може бути витіснена зарубіжними конкурентами. Наступним етапом є приєднання Польщі до міжнародних мереж, що позитивно вплине на конкурентоспроможність польських фірм. Важливим є доступ польських підприємств до ринку послуг ЄС (наприклад, експорту будівельних послуг), а також можливість отримання переваги польських фірм у сфері продуктивності все ще низької продуктивності праці і надання професійних послуг.

Для польських підприємств істотним є той факт, що результатом збільшення конкуренції стало зниження цін та підвищення вимог, які мусять виконуватися надавачами послуг (що має вплив на рівень обігових коштів); це приводить до зміни умов отримання послуг. Враховуючи сучасні можливості та природні умови польського ринку, можна виділити ряд послуг, в яких польські фірми могли б знайти собі місце: транспортні послуги – зважаючи на величезний перевізний потенціал, а також вигідне положення Польщі на перетині комунікаційних шляхів схід – захід і північ – південь; вузька група послуг високої спеціалізації – враховуючи високий фаховий рівень польських спеціалістів (наприклад, реконструкція пам'яток); будівельні послуги – із врахуванням набутого досвіду і значного потенціалу, що використовує дешевшу робочу силу; інші професійні послуги, наприклад, у сфері програмування, моделювання і т. д.; туристичні послуги – враховуючи те, що Польща межує з ЄС, імовірно є утримання цьогочасної динаміки зростання частоти візитів до Польщі, подальшого розвитку туризму; послуги в галузі експорту культури.

Одночасно можна сподіватися на імпорту багатьох послуг із держав ЄС. Це стосується насамперед фінансових послуг у сфері маркетингу, аудиту і т. д. Також відбуватиметься процес об'єднання мереж послуг, діючих у ЄС, із фірмами, що працюють у Польщі. Покращена інфраструктура телекомунікацій сприятиме зростанню оборотів у сфері передових видів послуг, котрі використовують найновіші технічні досягнення. Це дасть можливість підприємствам збільшити експортну пропозицію в цій галузі.

Процес формування погоджень про вільне переміщення осіб було завершено в 2000 р. (раніше це зробила лише Словенія). Рішення Європейської комісії від кінця жовтня 2000 р. означає, що з моменту входження до ЄС польські приватні особи та фірми отримають можливість вільного користування послугами в Європейському Союзі. Згідно з європейським правом вони мають трактуватися ідентично з конкурентами – державами з "п'ятнадцятки". Одночасно польська сторона до кінця 2002 р. змушена була зняти останні обмеження в доступі до польського ринку послуг для фірм та громадян ЄС (наприклад, зняти вимогу польського громадянства при виконанні робіт охоронними службами) [6]. Вже сьогодні Польща з цього боку ліберальніша для ЄС, аніж "п'ятнадцятка". Польща буде змушена прийняти союзні технічні, санітарні, страхові та інші норми для деяких професій.

Європейська угода, що регулює існуючі відносини між Польщею та Євросоюзом, належить до принципів вільного пересування працівників, утворення підприємств і надання послуг. Це законодавство дає польським громадянам право на отримання праці на теренах держав – членів Спільноти згідно з умовами на місцевих ринках праці.

Власне, для вирішення цих питань досі самі держави-члени укладали з Польщею двосторонні угоди, серед яких найбільше значення має угода з ФРН від 31 січня 1990 р. у справі працевлаштування польських робітників (сезонне працевлаштування в рамках цієї угоди у Німеччині охоплює

близько 200 тис. польських громадян). Іншими угодами, що передбачають можливість надання роботи полякам у державах ЄС, є угода між урядами Польщі та ФРН у справі працевлаштування працівників із метою підвищення їхньої професійної кваліфікації і знання мов від 7 червня 1990 р.; Заява Міністра праці РП і Федерального міністра праці та соціальної політики ФРН від 8 грудня 1990 р., що надає можливість індивідуального працевлаштування поляків у німецьких роботодавців; угода між урядом РП та урядом Французької Республіки про працевлаштування сезонних робітників від 20 травня 1992 р.; угода між урядом РП і урядом Французької Республіки в галузі обміну та професійного стажування від 29 вересня 1990 р.; угода між урядом РП і Королівством Бельгії у справі працевлаштування стажистів від 4 жовтня 1990 р.; угода між Урядом РП і урядом Великого Герцогства Люксембург із питань обміну стажистами від 26 жовтня цього року [3].

Особливою проблемою є впровадження ЄС однакової оплати для місцевих та іноземних працівників, що гальмується побоюваннями напливу нелегальної робочої сили з Центральної Європи.

31 липня 1999 р. Уряд РП висловив ЄС власну позицію з цього питання. Польща гарантувала, що прийме союзні закони з цієї проблеми в кінці 2002 р. Йдеться про право польських працівників на вільний вибір роботи та поселення на території ЄС з моменту вступу Польщі до Союзу. Винятком є союзні закони щодо системи страхування, а конкретно – розрахунку вартості лікування громадянина однієї держави ЄС в іншій, з огляду на суттєво вищу ціну лікування в державах "п'ятнадцятки" [7].

Серед багатьох держав "п'ятнадцятки" (особливо в Австрії та Німеччині) переважають побоювання перед напливом дешевої робочої сили з держав Центрально-Східної Європи. 26 травня 2000 р. було відкрито переговори з Польщею з питань свободи пересування осіб. У спільній постанові ЄС не передбачено перехідних періодів щодо пересування працівників.

Після аналізу Білої книги з питань приготування асоційованих держав Уряд РП прийняв рішення (№ 133/95), що визначає обов'язкові дії щодо пристосування польської юридичної системи до вимог спільного ринку. Важливим є залучення існуючих чи створення нових інституцій та адміністративних, юридичних, технічних структур, необхідних для ефективного розвитку приватного сектора. Сторони також зобов'язалися не впроваджувати нових бар'єрів у девізовому обороті. Польща отримала право застосування певних обмежень до часу введення повного обміну злотих, що не має дискримінаційного характеру (відповідно до статусу Польщі в МВФ). Реалізація положень Європейської угоди та Білої книги привела до цілковитої лібералізації безпосередніх інвестицій, комерційних кредитів, довготермінових кредитів, позичок, потоку капіталу між фізичними особами [1].

Вигоди, які виникають під час пристосування правил польського фінансового сектора до принципів вільного обігу капіталів, можна побачити в галузі прямих інвестицій. Також польські інвестори висловлюють зацікавлення закордонними капіталовкладеннями, особливо на європейських ринках (близько 2/3 усіх прямих інвестицій припадає на держави ЄС). Це є виразною ознакою взаємної зацікавленості.

Взагалі специфіка ситуації полягає в одночасній інтеграції з ЄС та посиленні суспільно-економічної трансформації. Обидва процеси становлять основу функціонування суб'єктів ринку і мають великий вплив на їхню сучасну і майбутню діяльність.

Таким чином, ринкова інтеграція Польщі та ЄС включає багато аспектів. Слід відзначити, що Польща вже здійснила низку заходів щодо адаптації своєї економіки у відповідності зі стандартами ЄС. Проте повна інтеграція вимагатиме вирішення ще багатьох завдань. Вона буде нести як вигоди, так і втрати. Тому важливо, щоб обидві сторони знайшли ефективні шляхи вирішення нових завдань, що постануть перед ними.

Література

1. Analiza i ocena wpływu integracji gospodarczej Polski z Unią Europejską w sferze społeczno-gospodarczej, RCSS.– Warszawa, 1998.
2. Kaczurba J. Przepisy techniczne zasadniczym warunkiem obecności na rynku Unii – Europejskiej // Polski przedsiębiorca w Unii Europejskiej.– Warszawa: Hubertus, 1999.
3. Łazowski A. Obywatelstwo Unii Europejskiej // Euroblucyn.– 1997.– № 4.– XII.
4. Polskie przedsiębiorstwa a Jednolity Rynek Unii Europejskiej. Korzyści i koszty // Biblioteka europejska. Warszawa, 1997.– № 14.

5. Rynek wewnętrzny usług / Red. nauk. P. Wilczyk. Łódź, 1998.
6. Rzeczpospolita. – 31.10.2000.
7. www.pap.gov.pl.

Адреса для листування:

43021 Луцьк, вул. Винниченка, 28.

Статтю подано до редколегії
10.02.2004 р.